

Mattilsynet
postmottak@mattilsynet.no

DERES REF.: 2023/131205

VÅR REF.: 23/19630

ÅS, 08.12.2023

Høringsvar-forslag til midlertidige regler om forflytning av militært materiell og kjøretøy i forbindelse med øvelse Nordic Response 2024.

Bakgrunn

Mattilsynet har ute på høring et utkast til midlertidig forskrift som skal legge til rette for militær mobilitet over landegrensene mellom Norge, Sverige og Finland i forbindelse med øvelsen Nordic Response 2024. I forskriftsutkastet foreslås det enkelte unntak som skal være gjeldende i et avgrenset geografisk område og et avgrenset tidsrom. For å redusere risikoen for spredning av fiske-, dyre- og plantesykdommer forbundet med øvelsen, er det i forskriftsutkastet satt en del krav som må være oppfylt.

Forskriftsutkastet åpner for at forflytning av militært materiell og kjøretøy frem og tilbake over riksgrensen kan skje uten ytterligere sanering innenfor Nordic Response-sonen under øvelsen i tidsperioden 1. januar 2024 til 31. mars 2024. Det presiseres at unntaket om sanering ikke gjelder for militært materiell, som skal inn til Norge, og som er benyttet i områder i de svenske og finske delene av sonen som er restriksjonsbelagte på grunn av smittsom plante-, fiske- eller dyresykdommer. Samtidig presiseres det at forskrifter som fastsetter tiltak for å håndtere sykdomsutbrudd vil ha forrang foran lettelsene i Nordic Response-soneforskriften.

Virkeområdet for forskriften gjelder for forflytning av militært materiell, inkludert kjøretøy, til Norge for bruk i den norske delen av Nordic Response-sonen. Det vil gjelde militært materiell fra utlandet som innføres direkte til den norske delen av sonen, og det som innføres til et annet sted i Norge før det skal flyttes inn i den norske delen av sonen. I tillegg er forskriften gjeldende for norsk militært materiell som er flyttet ut av Norge og returnerer via de svenske og finske delene av sonen. Forskriften vil også gjelde for forflytninger av militært materiell ut av sonen til andre deler av Norge, også etter at sonen er opphevet.

Den norske geografiske området som omfattes av forskriftsutkastet, og navngis «Nordic Response-sonen», er hele nye Troms fylke, stor deler av nye Finnmark fylke (unntatt de østlige kommunene Lebesby, Gamvik, Tana, Berlevåg, Båtsfjord, Vardø, Vadsø, Nesseby og Sør-Varanger) og noen få kommuner i Nordland fylke (Narvik, Evenes, Andøy).

I Sverige dekker Nordic Response-sonen Norrbottens län, unntatt kommunene Piteå, Luleå og Älvsbyn. Sonen i Finland dekker Lappland fylke, unntatt kommunene Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Pelkosenniemi, Posio, Ranua, Salla, Savukoski, Simo og Tervola.

Veterinærinstituttets kommentarer til forskriftsutkastet

Veterinærinstituttet stiller seg positiv til forslaget, men har følgende kommentarer:

Kommentarer til §1

Formålet med forskriften er å *fremme* dyrehelse, plantehelse og fiskehelse ved å forebygge spredning av smittsomme sykdommer, planteskadegjørere o.l. Tiltakene og kravene i forskriften vil ikke direkte føre til en bedring av dyrehelse, plantehelse og fiskehelse, kun være et forsøk på å hindre forverring. Er det riktig bruk av ordet «fremme» i denne sammenhengen?

Kommentarer til §4

Første ledd angir at alt militært materiell fra utlandet skal saneres før innførsel til Norge i henhold til Forsvarets interne bestemmelser. Det er ikke oppgitt innhold eller detaljer i Forsvarets interne bestemmelser, eller hvilken godkjenning disse har. Derfor er dette kravet uklart.

Annet ledd: Materiell skal følges av skriftlig bekreftelse på gjennomført sanering. Ved innførsel av materiell til den norske delen av sonen, skal sanering kontrolleres før innførsel til den norske delen, eller det skal følges av skriftlig bekreftelse på tilsvarende kontroll er utført før innførsel til den svenske eller finske delen av sonen. Her åpner reglene for at skriftlig bekreftelse på sanering kan gis av annet autorisert militært personell enn militærveterinær. Det er ikke forklart hva slags autorisasjon annet militært personell skal ha for å kunne gi en slik bekreftelse. Vi anbefaler at forskriften setter krav om at det skal være militærveterinær som godkjenner, eller eventuelt annet militært personell som medhjelper, når de har fått tilstrekkelig opplæring og oppfølging (som krevd i Dyrehelsepersonelloven §15 Bruk av medhjelper). Det fremstår også som uklart hva som ligger i begrepet “kontroll”. Er dette utelukkende en dokument-kontroll, eller er det en kontroll av den hygieniske tilstanden til det militære materiell? Vil det personell som signerer på utført sanering samtidig kunne signere på utført kontroll? Dette slik at eksempelvis materiell som saneres inn i Finland, og samtidig kontrolleres, vil kunne flyttes uhindret til Norge?

Tredje ledd: Materiell fra utlandet kan forflyttes innen sonen mellom Sverige, Finland og Norge uten ytterligere sanering ved grensepassering i en begrenset tidsperiode forutsatt at det kan framvises dokumentasjon på sanering og kontroll. Vi tenker dette er en fornuftig bestemmelse gitt smittesituasjonen i området, men viser til vår kommentar til § 5 nedenfor.

Fjerde ledd: Det finnes ingen krav om sanering av norsk utstyr/kjøretøy som ikke har blitt brukt utenfor Norge, eller av utstyr/kjøretøy som har blitt brukt utenfor Norge, men som har blitt sanert ved retur, ved flytting inn til den norske delen av Nordic Response-sonen for første gang. I områder med mulig skrantesjuka/chronic wasting disease (CWD) og nylig utbrudd av bovin tuberkulose bør dette revurderes. Det anbefales at militært kjøretøy som har blitt brukt i områder hvor skrantesjuka tidligere har blitt påvist (Hardangervidda og Nordfjella) bør saneres, på lik linje som kjøretøy ved innførsel til Norge, hvis de skal brukes nord for skrantesjuka tiltakssonen (dvs. sør for Trondheimsfjorden, Beitstadfjorden og Snåsavatnet, samt grensen mellom Tjåehkere sitje reinbeitedistrikt og Låarte reindbeitedistrikt frem til veikrysset mellom rv. 765 og rv. 74 og deretter rv. 74 til riksgrensen) i Nordic Response-sonen.

Femte ledd: Ingen kommentarer.

Kommentarer til §5 - Begrensninger på bruk i restriksjonsbelagte områder i Nordic Response-sonen.

I denne paragraf står det at kjøretøy som har vært benyttet i Sverige/Finland under øvelsen, i områder som er restriksjonsbelagte på grunn av smittsom plante-, fiske- eller dyresykdom, bør saneres før de returnerer til Norge. Vi foreslår å endre dette til skal saneres.

I henhold til Høringsbrevet vil bestemmelsene i §5 sikre at unntaket i §4 opphører dersom det skjer endringer i dyrehelsesituasjon (utbrudd av alvorlige meldepliktige sykdommer) i landene innenfor sonen. Formålet med denne paragrafen forutsetter at det er tilstrekkelig kontroll med forekomst av smittsomme sykdommer i sonen.

Det er uklart hva som gjelder for alvorlige sykdommer under dette ledd. Begrensning av alvorlige sykdommer til meldepliktige agens tar ikke hensyn til liste 3 agens som kan føre til store sykdomsutbrudd blant drøvtyggere (både viltlevende og produksjonsdyr) og høy mortalitet, som for eksempel pasteurellose. Hvis et slik utbrudd skulle oppstå i et av områdene med militær aktivitet, er det mulighet for spredning av smitte. Dermed bør det vurderes om noen liste 3-agens også bør inkluderes i listen over alvorlige sykdommer. I § 8 Meldeplikt står det mer om kravene til varslings ved mistanke om liste 1-, 2- og 3- sykdomsutbrudd, i tillegg til Forsvarets lovpålagte plikt til å innføre umiddelbare tiltak for å forebygge, begrense eller eliminere skadevirkninger av liste 1 og 2 sykdommer (Matloven §6.2 og §6.3), og plikten om å melde mistanker om liste 3 sykdommer «så fort det er praktisk mulig» (Dyrehelseforskrift §19.2).

Kommentarer til §6 - Særlig krav til materiell og kjøretøy brukt i vassdrag

Det er krav til at alt militært materiell som er brukt i vassdrag skal tørkes eller desinfiseres før det flyttes til andre vassdrag eller til andre deler av samme vassdrag i Norge. Dersom militært materiell først har blitt vått kan det antakelig i samme omgang ha blitt skittent. Skitne overflater må rengjøres før desinfisering for at desinfeksjonen skal ha tiltenkt effekt. Veterinærinstituttet er usikker på om det er hensiktsmessig å innføre et nytt sett med tiltak, her "tørking eller desinfisering", i tillegg til det innarbeidede konseptet "sanering". Det anbefales å bytte ut "tørkes eller desinfiseres" med "saneres" i §6, første punkt. Videre er det noe uklart formulering hva gjelder materiell som *utelukkende brukes oppå is- og snølagte vassdrag*. Vil ikke denne type materiell kunne brukes på andre steder, for eksempel vei eller ulike typer mark?

Kommentarer til §7 - Krav til dokumentasjon og oversikter

Her er det krav om saneringsdokumentasjon for finske og svenske kjøretøy, men ikke norske, i den norske sonen. Som nevnt i punkt §4.4, bør norsk kjøretøy som har vært brukt områder med påvist skrantesjuka hos rein også kunne vise til saneringsdokumentasjon.

Smittesporingskravene er viktige, men det sies ingenting om hvor oppdatert eller detaljert informasjonen skal være. Som det skrives nå ser det ut som det bare er «hvor» og «når» avdelingene har oppholdt seg som skal rapporteres ved etterspørsel fra Mattilsynet. Men hva med militært materiell eller kjøretøy som kan bli flyttet mellom avdelingene/flere områder i samme tidsrom? Hvordan kan disse spores opp i den aktuelle tidsperioden?

Kommentarer til §8 - Meldeplikt

Det er viktig at Forsvarets personell enkelt kan melde Mattilsynet om brudd på kravene innen første virkedag etter avviket er oppdaget. Det bør spesifiseres mer hvordan dette skal gjøres, med spesifisert kontaktinformasjon til Mattilsynet. I tillegg bør det spesifiseres hvordan det skal varsles oppover i Forsvaret og hvem i Forsvarets rapporteringslinjer som står øverst ansvarlig for varslings. Det bør også stå informasjon om hvordan forsvarspersonell fra andre land skal rapportere til norske myndigheter - enten direkte til Mattilsynet eller via linje i Forsvaret til norsk liaison for øvelsen.

Kommentarer til §9 - Krav om sanering av materiell og utstyr før flytting ut av sone under og etter øvelsen.

Her spesifiseres at militært materiell bør saneres hvis det skal flyttes ut av Nordic Response-sonen til andre områder i Norge under eller etter øvelsen, med unntak av norsk materiell som bare har oppholdt seg i Norge gjennom hele øvelsen. Materiell som er blitt brukt i finske/svenske deler av sonen under øvelsen kan søke om unntak fra sanering ved flytting ut av sonen til andre områder i Norge etter en skriftlig risikovurdering. Her bør forslaget henviser til mer detaljert informasjon om hvordan denne risikovurdering skal gjennomføres og vektlegges og hvem som skal stå ansvarlig for dette. Eller henviser til en publikasjon som inneholder denne informasjonen.

Andre kommentarer fra Veterinærinstituttet

Vurderinger av påvirkning på reindriftsnæringen

Det påpekes at reinens velferd kan bli påvirket som følge av øvelsen med økt uro og forstyrrelser. Det vises også til muligheten for redusert beitetilgang som følge av trafikk med tunge kjøretøy som kan føre til hardpakket snø og låste beiter. Forsvaret er i dialog med reinnæringen, men det står ikke beskrevet hvilket nivå de er i dialog med. Er det lokale siidaandehavere eller lederne av de berørte reinbeitedistriktene, eller er det mer sentrale aktører? Det bør sikres at det er god dialog med alle berørte siidaer i god tid før øvelsen, for eksempel ved å benytte NRLs Rådgivningstjeneste for arealsaker og/eller Reinhelsetjenesten ved Veterinærinstituttet.

Dersom det er behov for å samle, flytte eller gjete reinen vil ytre faktorer som vær og føreforhold kunne ha stor betydning for hvor lang tid dette tar.

Det foreslås tilleggsfôring av rein som avbøtende tiltak for å holde rein unna øvingsområder. Her bør det gjøres en konsekvensutredning med de aktuelle siidaer før slike tiltak blir innført. Fôring av rein krever god planlegging og tilpasninger over lang tid. For rask oppstart, for eksempel i noen få dager før øvelsen, gir en økt risiko for fôringsrelaterte sykdommer. Det å endre beitemønsteret til reinene, ved å holde dem tettere sammen som følge av fôring, kan også øke smitterisiko for andre sykdommer.

Sykdomsforekomst hos rein er ganske ulik i Norge, Sverige og Finland. Flokker i Sverige har for eksempel høyere forekomst og utbredelse av nekrobasillose (*Fusobacterium necrophorum*), smittsomme øyebetennelser og munnskurv (Orf virus, parapox virus) enn norske reinflokker. Vi er derfor uenig i påstanden om at det ikke vil bli nevneverdig økt risiko utover det som foreligger ellers i forbindelse med normal flytting av rein mellom sommer- og vinterbeite i samme område. Øvelsesområdene strekker seg over et betydelig større geografisk område enn den grenseoverskridende reindriften som forekommer mellom Norge og Sverige i dag. Ansvarsforhold ved et sykdomsutbrudd blant rein berørt av øvelsen bør avklares på forhånd, inkludert muligheten for kompensasjon for reindrifutøver dersom det kan sannsynliggjøres at de har fått nye sykdommer inn i sine flokker som følge av øvelsesaktivitet.

Det er ikke bare smittsomme agens som bør tas hensyn til under øvelsen. Forurensing av snø med for eksempel kjemikaler eller drivstoff fra militære kjøretøy bør håndteres som påkrevd av regelverket for miljøforurensing, spesielt i områder som har rein på beite gjennom hele øvelsesperioden. Rein, og andre dyr, kan bli forgiftet av kjemikaler siden de bruker snø som vannkilde gjennom vinteren. Det bør være avklart på forhånd hvordan reindrifutøvere kan melde fra til Mattilsynet og Forsvaret om uønskede hendelser under og etter øvelsen. Forsvaret og Mattilsynet bør ha en fast kontaktperson som reindrifutøvere kan forholde seg til før, under og etter hele øvelsen.

Vurdering av smitte til villfisk

Det er flere mulige smittestoff som kan overføres til eller mellom norske vassdrag. Det er derfor særdeles viktig at alt militært materiell som har vært brukt i vassdrag vaskes, desinfiseres og tørkes før det flyttes til andre vassdrag eller til andre deler av samme vassdrag i Norge (jfr. §6 - Særlig krav til materiell og kjøretøy brukt i vassdrag)

Vurdering av påvirkning på øvrige produksjonsdyr

Norge, Sverige og Finland har alle ganske sammenlignbar og god dyrehelse hos produksjonsdyr. Det er likevel noen agens som er til stede i Sverige og Finland som ikke er påvist eller er utryddet i norsk husdyrhold. Områdene som inngår i sonene har relativt lav tetthet av produksjonsdyr, og husdyrproduksjonene som dominerer i de svenske og finske delene av sonene er storfe og småfe. Det er ikke registrert viltlevende villsvin i de områdene som inngår i sonen.

I tidsrommet når soneforskriften er gjeldende, mellom 1. januar og 31. mars 2024, vil det i hovedsak være lave temperaturer og snødekke. Det vil være et fåtall av produksjonsdyr, med unntak av tamrein, som holdes utendørs.

Sannsynligheten for å overføre smittestoff til norske fjørfehold er neglisjerbar. Dette er begrunnet med lav fjørfetetthet i sonen, at militær aktivitet i løpet av øvelsen er antatt å skje på stor avstand til fjørfehold, og at allerede godt etablerte smittevernrutiner i fjørfehold gir god biosikkerhet.

Sannsynligheten for å overføre uønskede smittestoff til norske småfe er neglisjerbar. Selv om det holdes småfe i nordlige deler av Sverige og Finland, er det lav dyretetthet. Finland har tilsvarende sauehelse som Norge. Sverige har påvist fotråte, Contagious Ovine Digital Dermatitis (CODD) og Maedi Visna med svært lav prevalens og har pågående kontrollprogrammer. Fotråtebakterien *Dichelobacter nodosus* kan overføres via jord og da potensielt med kontaminerte kjøretøy. Sannsynligheten er likevel neglisjerbar på grunn av prevalens, og at småfe i all hovedsak vil holdes innendørs i perioden, og derfor antas å ikke komme i kontakt med områder der militært materiell har vært før til våren.

Svinehelsen i Norge, Sverige og Finland er sammenlignbar, med unntak av *Mycoplasma hyopneumoniae* som er enzootisk i Sverige, og en høyere diversitet på influensa A virus forekomst i Sverige og Finland enn i Norge. I tillegg er det påvist afrikansk svinepest og *Salmonella Choleraesuis* hos villsvin i Sverige. *Mycoplasma hyopneumoniae* kan gi luftbåren smitteoverføring og kan overleve i miljøet, men har begrenset levetid ved lave temperaturer (under fire grader Celsius). Influensa virus A kan overføres via luft og kan opprettholde infektivitet ved lavere temperaturer. Likevel antas indirekte smitteoverføring i sonene i det aktuelle tidsrommet å være neglisjerbar grunnet lav svinepopulasjon i sonen og avstand mellom antatt militær aktivitet og svinehold. Det er ikke registrert villsvin i øvelsens geografiske område, og dermed er også sannsynligheten for smittespredning for afrikansk svinepest og *Salmonella Choleraesuis* neglisjerbar, forutsatt at det ikke skjer utbrudd i sonen i løpet av tidsrommet eller i tiden etter.

For storfe er helsestatus noenlunde sammenlignbar mellom landene, med unntak av *Mycoplasma bovis* som ikke er påvist i Norge, men som er relativt utbredt i Sverige, og som ble påvist i Finland i 2021. Smitteoverføring skjer hovedsakelig via direkte kontakt mellom dyr, men også via indirekte og luftbåren smitte. Bakterien kan overleve en viss tid i miljøet. Likevel er sannsynligheten for smitteoverføring i forbindelse med øvelsen neglisjerbar grunnet en begrenset storfepopulasjon i sonen og at storfe i all hovedsak holdes innendørs i perioden.

Sannsynligheten for smittespredning i forbindelse med øvelsen vil kun gjelde indirekte smitteoverføring via militært materiell, og sannsynligheten vil da avhenge av den evnen de ulike sykdomsfremkallende agens har til å overleve utenfor verten under de forhold som er til stede. I tillegg må det være utskillelse av smittestoff i sonene, og smittestoff av tilstrekkelig infisiøs dose må komme i kontakt med produksjonsdyr i den norske delen av sonen for å fullføre en smittesyklus.

På bakgrunn av dette mener Veterinærinstituttet at selv om konsekvensene vil være store og alvorlige ved smittespredning av sykdommene nevnt over, fra Sverige og Finland til norske produksjonsdyr, er sannsynligheten neglisjerbar og dermed risikoen svært lav.

Andre forhold

Vi forutsetter at all håndtering av mat/matavfall samt håndtering av human feces skjer på en slik måte at eventuell smitte ikke vil spres til norsk natur/norske dyr. Vi har derfor ikke inkludert de ulike farene man kan tenke på i den sammenhengen i denne vurderingen.

Denne høringsuttalelsen er gjennomført utelukkende som skrivebordsarbeid basert på relevant informasjon tilgjengelig.

Rebecca Davidson og Kristoffer Vale Nielsen har vært involvert i arbeidet med svarbrevet, sammen med undertegnende.

Med vennlig hilsen

Merete Hofshagen
Avdelingsdirektør
Avd. for dyrehelse, dyrevelferd og mattrygghet

Veterinærinstituttet

Siv Meling
Forsker/veterinær
Seksj. for husdyr, vilt og velferd

Veterinærinstituttet